

NAISET, RAUHA JA TURVALLISUUS

MYYTINMURTAJAT

YK:n turvallisuusneuvosto on tehnyt runsaasti päätöslausemia, jotka käsittelevät naisten osallistumista rauhan ja turvallisuuden kysymyksiin, mutta jäsenmaiden toiminta on jäänyt kauniiden lupausten tasolle. Naisten osallistuminen rauhanprosesseihin ei ole käytännössä toteutunut. Näin siitäkin huolimatta, että naisten osallistumisen rauhanneuvotteluihin ja rauhan pysyvyyden välillä on osoitettu selvä yhteys. Kansainvälinen yhteisö on yksiselitteisesti sitoutunut YK:n turvallisuusneuvoston päätöslausemaan 1325 ja toisiin sitä täydentäviin, naisten johtajuutta ja osallistumista koskeviin päätöslausemiin. Tästä huolimatta naisten kokemusta ja osaamista pidetään usein ”naisten kysymyksenä”, eikä niitä huomioida rauhanrakentamisessa ja turvallisuuskysymyksissä. Tässä harjoituksessa pureudutaan naisten osallistumiseen liittyviin myytteihin.

MISTÄ HARJOITUKSESSA ON KYSE?

- Kesto: 45–60 minuuttia. Taustamateriaali (liitteenä) voidaan antaa oppilaille etukäteen tutustumista varten.
- Luokka keskustelee ohjatusti väitteistä, jotka käsittelevät naisten osallistumista rauhanrakentamiseen.
- Oppilaat joko pohtivat argumentteja väitteiden puolesta ja vastaan pienryhmissä.
- Harjoitus on suunnattu lukiolaisille.

HARJOITUKSEN TAVOITTEET

Vaikka naisten osallistuminen konfliktinratkaisuun, rauhanprosesseihin sekä rauhansopimusten toimeenpanoon luo tutkitusti kestävämpää rauhaa, on naisten osuus viime vuosien rauhanneuvotteluissa jäänyt YK:n arvion mukaan alle kahdeksaan prosenttiin neuvottelijoista ja alle kolmeen prosenttiin rauhansopimusten allekirjoittajista. Miksi?

Tässä harjoituksessa keskitytään pohtimaan myyttejä ja käsityksiä, jotka liittyvät naisten osallistumiseen rauhanvälitykseen ja konfliktien ehkäisemiseen. Pohdittavana on myös suoraan Suomeen ja päätöslauselma 1325:n liittyviä myyttejä.

HARJOITUKSEN KULKU

Alla on lueteltu väitteitä ja kysymyksiä, jotka liittyvät naisten osallistumiseen rauhanvälitykseen, sekä vastausehdotuksia näihin. Opettaja voi käydä taustamateriaalin läpi tunnilla tai antaa sen etukäteen oppilaiden luettavaksi. Oppilaille voi myös antaa kotitehtäväksi lukea näistä aiheista:

- Päätöslauselma 1325 <http://www.1325.fi/wordpress/wp-content/uploads/2015/03/NaisetRauhaJaTurvallisuus-paatoslauselmat.pdf>
- Suomen toimintaohjelma http://www.1325.fi/tiedostot/kansallinen_toimintaohjelma_2012.pdf
- Varjoraportti - YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1325: "Naiset, rauha ja turvallisuus": -Arvio Suomen toisen toimintaohjelman (2012-2016) toimeenpanosta: <http://www.1325.fi/wordpress/wp-content/uploads/2017/04/1325-varjoraportti-2017-FINAL.pdf>
- Video: "Naiset, rauha ja turvallisuus - 15 vuotta" (www.youtube.com/watch?v=paYINMwMXxg)

Harjoituksen kulkuun on kaksi vaihtoehtoa.

Vaihtoehto 1:

45 minuuttia (20 minuuttia ryhmäkeskustelu ja noin 5 minuuttia kunkin ryhmän yhteenvedolle)

Luokka jaetaan pieniin neljän hengen ryhmiin, joissa kaksi oppilasta puolustaa väitettä ja kaksi vastustaa sitä. Perustelut puolustukselle ja vastaväitteille löytyvät alla olevista selittävistä osista. Ryhmäkeskustelun jälkeen jokainen ryhmä valitsee yhden oppilaan, joka esittää lyhyesti ryhmässä käydyn keskustelun koko luokalle. Sen jälkeen jälkeen koko luokka keskustelee raporteista.

Vaihtoehto 2:

40 minuuttia (noin 5 minuuttia / väittely ja 20 minuuttia koko luokan keskustelulle ja palautteelle)

Valitaan oppilas edustamaan konfliktin yhtä osapuolta ja toinen edustamaan välittävää kolmatta osapuolta (esimerkiksi Suomen valtio tai YK), joka toimii neuvottelujen käynnistäjänä. Tämän välittävän tahon asialistalla on taata naisten osallistuminen ja neuvottelujen inklusiivisuus. Konfliktin osapuoli edustaa tässä ensimmäistä väitettä tai "myyttiä" ja välittäjä-osapuoli vastalauseita. He keskustelevat väitteistä, ja luokalla on mahdollisuus osallistua tekemällä kysymyksiä ja esittämällä puheenvuoroja. Opettaja (tai oppilas) toimii puheenjohtajana.

VÄITTEET JA VASTAUSEHDOTUKSET

1. EDUSTAMME KOKO YHTEISKUNTAA

Osapuolet eivät helposti hyväksy naisia neuvotteluihin. Tutkimuksen mukaan aseistetut toimijat ovat usein avoimia vuorovaikutukselle kansalaisyhteiskunnan, etenkin yhteiskunnallisten vaikuttajien ja uskonnollisten johtajien kanssa. Usein naisten osallistuminen herättää huomattavaa vastustusta. Tekosyiksi naisten pitämiseksi poissa neuvottelupöydistä mainitaan usein esimerkiksi, että "he eivät ole päteviä" tai "heidän ei ole turvallista matkustaa", vaikka he asuisivat konfliktialueella.

Vastalause: Sota vaikuttaa naisiin ja miehiin eri tavalla. Naisten mukaan ottaminen voi tuoda neuvotteluihin uutta sisältöä ja auttaa ymmärtämään tavallisia ihmisiä koskevia asioita.

2. NAISET EIVÄT OLE TÄRKEITÄ SOVITTELUN ALKUVAIHEESSA (EIKÄ RAUHANVÄLITTÄJÄ VOI TEHDÄ KAIKKEA)

Jotkut osapuolet epäilevät, että naisten mukaanotto hankaloittaisi herkkää prosessia, viivyttäisi mahdollisesti vihollisuuksien lopettamista sekä saattaisi johtaa neuvottelujen epäonnistumiseen. Toiset väittävät, ettei rauhanvälittäjä välttämättä pysty vakuuttamaan osapuolia ottamaan naisia mukaan valtuuskuntiinsa.

Vastalause: Tutkimukset osoittavat, että naisten osallistumisella on positiivinen vaikutus lopputulokseen. Naiset ovat monesti luoneet otollisen ilmapiirin neuvotteluille ja vaikuttaneet tulitaukojen syntymiseen.

3. KEITÄ NÄMÄ NAISET OVAT?

Naisten mukaan ottamista on usein vastustettu väittämällä joko heidän edustavan ruohonjuuritasoa tai olevan liian elitistisiä, minkä vuoksi heillä ei ole uskottavuutta tai pätevyyttä. Muiden yhteiskunnallisten ryhmien pätevyyttä ei samalla tavalla kyseenalaisteta. Tämä kaksinaismoraali tulee selvästi ilmi kun aseistetut ryhmät otetaan mukaan, jotta ne eivät tuhoaisi saavutuksia väkivallalla. Tällöin todellisuudessa palkitaan ”pahantekijät”.

Vastalause: Naisilla on pitkä historia rauhanrakentajina ja kiistojen sovittelijoina kaikilla yhteiskunnan tasoilla ruohonjuuritasolta lähtien.

4. NAISIA EI TARVITA RAUHANNEUVOTTELUISSA, KOSKA SOTILAALLISET KYSYMYKSET JA TURVALLISUUSKYSYMYKSET EIVÄT OLE HEIDÄN KANNALTA MERKITYKSELLISIÄ.

Usein törmää väitteeseen, että ”naisten kysymykset” eivät ole turvallisuuden kannalta olennaisia. Väite ei huomioi näiden kysymysten vaikutusta konfliktien dynamiikkaan seksuaalisesta väkivallasta siviiliväestön turvallisuuteen.

Vastalause: Valtaosa naisten esille ottamista kysymyksistä liittyy turvallisuuteen: esimerkiksi miinoitukset, siviiliväestön turvallisuus ja heitä kohtaavat mahdolliset uhat ovat asioita, joita sotilasedustajat eivät aina ota esille. Koska naiset ovat tyypillisesti vahvasti yhteydessä paikalliseen yhteiskuntaan, he tiedostavat väkivaltaan liittyvät muutokset. Rauhanneuvotteluissa he laajentavat usein käsiteltävien asioiden kirjoa, mikä auttaa luomaan kattavampia pitävämpiä sopimuksia. He ovat myös tulitaukojen valvontaryhmien korvaamattomia jäseniä.

5. NAISTEN POISSULKEMINEN ON KULTTUURIKYSYMYS, EIVÄTKÄ RAUHANNEUVOTTELUT OLE OIKEA PAIKKA KESKUSTELLA SUKUPUOLTEN TASA-ARVOSTA.

On olemassa käsitys, että naisten poissulkeminen on johdettavissa paikallisiin tapoihin ja uskontoon.

Vastalause: Jos naisten poissulkeminen rauhanprosesseista olisi pelkästään kulttuurikysymys, nähtäisiin maiden välillä suuria eroja tässä suhteessa. Todellisuudessa naisten poissulkeminen on yleistä kaikissa rauhanprosesseissa, vaikka sota vaikuttaa sekä miehiin että naisiin. Naisrauhanrakentajat huomioivat yhteiskuntansa, myös miesten, tarpeet usein monipuolisemmin kuin miehet.

SUOMEEN LIITTYVIÄ VÄITTEITÄ

Jaa luokka pieniin ryhmiin (esimerkiksi neljä oppilasta/ryhmä) ja anna jokaiselle ryhmälle yksi tai kaksi väitettä pohdittavaksi (anna aikaa pohdinnalle noin 15 min). Jokainen ryhmä valitsee yhden oppilaan esittämään luokalle lyhyesti (5 min) ryhmässä käydyn keskustelun pääkohdat.

1. "Suomessa naiset ja miehet ovat tasa-arvoisia, joten meidän ei tarvitse kantaa huolta tasa-arvo-ongelmista."
2. "Uskotko YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 vaikuttaneen Suomessa käytyyn keskusteluun naisten osallistumisesta rauhanturvaoperaatioihin? Entäpä naisten mahdollisuuksiin valita sotilasura?"
3. "'Naiset, rauha ja turvallisuus' -agenda koskee Suomea lähinnä tasa-arvon tuottajana ja viejänä ulkomaille sekä Suomessa asuville maahanmuuttajayhteisöille."
4. "Kuuluuko Suomen velvoitteisiin 'Naiset, rauha ja turvallisuus' -agendan perusteella pakolaisten oikeuksien tukeminen lähtömaissa, pakolaisleireillä, matkalla sekä turvapaikanhakijoina ja pakolaisina Euroopassa ja Suomessa?"

LIITE: NAISET, RAUHA JA TURVALLISUUS – TAUSTAA

YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi 31. lokakuuta 2000 päätöslauselman 1325, jonka aihe oli ”Naiset, rauha ja turvallisuus”. Sen pääasiallinen tavoite on vahvistaa naisten roolia ja päätösvaltaa konfliktien ehkäisyssä ja ratkaisemisessa sekä rauhanrakentamisessa. Tavoitteina oli myös tehostaa naisten ja tyttöjen suojelua ja heidän ihmisoikeuksiensa toteutumista sekä ehkäistä ennalta sukupuolittunutta väkivaltaa. Päätöslauselman myötä YK:n turvallisuusneuvosto, korkein kansainvälinen rauhasta ja turvallisuudesta vastaava toimielin, tunnisti ensimmäistä kertaa sodan vaikuttavan eri tavoilla naisiin ja miehiin. Käänteentekevää oli myös se, että naiset ja tytöt nähtiin pelkkien uhrien sijaan aktiivisina toimijoina, joilla on oikeus osallistua rauhanrakentamiseen ja konfliktien ehkäisyyn. Historiallisena on pidetty myös sitä, että globaalit etelän naisliikkeet, kansainväliset naisjärjestöt ja tutkijat olivat merkittävässä roolissa päätöslauselman valmistelussa.

Päätöslauselman kannattajille keskeinen tekijä on naisten johtamien ja rauhaan keskittyneiden kansalaisjärjestöjen osallistuminen rauhanvälitykseen. Tämä ilmaistiin päätöslauselman viestissä: ”naiset rakentavat rauhan”, ja heillä on keskeinen rooli konfliktien ehkäisemisessä ja ratkaisemisessa.

Päätöslauselma 1325 rakentuu kolmen pilarin varaan:

- Tyttöjen ja naisten suojelu konflikteissa ja heidän ihmisoikeuksiensa turvaaminen
- Sukupuolen perusteella tapahtuvan väkivallan ennaltaehkäisy
- Naisten tasavertainen osallistuminen rauhanneuvotteluihin ja jälleenrakentamiseen

Vaikka päätöslauselman katsotaan usein koskevan naisia ja naisten oikeuksia, oleellista on, että se kehottaa ja edellyttää YK:ta ja kansainvälisiä toimijoita ottamaan ei-valtiolliset toimijat mukaan konfliktien ratkaisuihin. Toisin sanoen, se sallii kansainväliselle yhteisölle oikeutuksen ottaa mukaan kansallisia ei-valtiollisia toimijoita, jotka pyrkivät muutokseen käyttämättä aseita. Rauhanrakennus nähdään siis pikemminkin yhteiskunnallisena kuin turvallisuuspoliittisena prosessina.

YK:n viimeaikaisten tutkimusten mukaan päätöslauselman tulokset ovat kuitenkin jääneet valitettavan vähäisiksi. Viimeisten 15 vuoden aikana naiset ovat olleet allekirjoittajina vain alle kahdessa prosentissa rauhansopimuksista. Neuvottelijoista puolestaan alle yhdeksän prosenttia on ollut naisia. Rauhanprosessien kapea osallistujaprofiili ja naisten rajaaminen niiden ulkopuolelle voidaan nähdä yhtenä syynä sille, että lähes puolet rauhansopimuksista kaatuu ensimmäisen kymmenen vuoden aikana.

Turvallisuusneuvosto on toistuvasti kehottanut YK:n jäsenmaita laatimaan kansalliset toimintaohjelmat päätöslauselman toteuttamiseksi. Suomi julkisti ensimmäisen kansallisen toimintaohjelmansa vuonna 2008, ja tehostaakseen päätöslauselman toimeenpanoa uuden tavoitteellisen toimintaohjelman vuosille 2012–2016. Ohjelma pyrki vahvistamaan Suomen osaamista ja asemaa päätöslauselmaan liittyvissä kysymyksissä. Tavoitteena oli, että Suomi voisi tarjota lisäarvoa ja kantaa oman osuutensa globaalista vastuusta.

Suomi valmistelelee nyt kolmatta kansallista toimintaohjelmaa vuosille 2017–2021. Kun Suomi vuonna 2008 käynnisti oman ohjelmansa, vain muutamilla mailla oli kansallinen 1325-toimintaohjelma. Vuonna 2017 niitä on jo 66 maassa, ja määrä kasvaa.

Suomessa päätöslauselman kansallista toimeenpanoa seuraa ulkoasiainministeriön johtama 1325-seurantaryhmä, johon kuuluvat toimintaohjelman toimeenpanosta vastaavat ministeriöt ja tahot: ulkoministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, oikeusministeriö, puolustusministeriö, puolustusvoimat, sisäministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö. Vastuutahojen lisäksi seurantaryhmään osallistuu eri kansalaisjärjestöjen edustajia ja yksittäisiä tutkijoita. Vastuuministeriöt ja -tahot raportoivat vuosittain eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle toimintaohjelman toimeenpanosta.

Viime vuosina YK:n turvallisuusneuvosto on hyväksynyt seitsemän uutta ”Naiset, rauha ja turvallisuus” -teemaa tukevaa päätöslauselmaa sekä puheenjohtajan lausuntoja, jotka tehostavat päätöslauselmaa.